

Noam Chomsky

O RATU PROTIV TERORIZMA*

(...) U ovom svom govoru polazim od dvije pretpostavke. Prva je ono što smatram općeprihvaćenom činjenicom, a to je da su događaji od 11. septembra strašan zločin (...) Druga pretpostavka tiče se ciljeva. Ja polazim od toga da je naš cilj smanjiti mogućnost takvih zločina, kako protiv nas tako i protiv drugih. Ako ne prihvatate ove dvije pretpostavke, ovo što govorim nije upućeno Vama. Ako, pak, prihvatimo ove pretpostavke, onda se postavlja nekoliko pitanja(...)

Prvo, i najvažnije, jeste šta se sada dešava? Implicitno je pitanje šta mi možemo učiniti? Drugo pitanje vezano je za općeprihvaćenu pretpostavku da je događaj od 11. septembra historijski; događaj koji će promijeniti historiju. Ja se slažem s tim i mislim da je to tačno. To jeste bio historijski događaj, i mi trebamo pitati zašto je to tako? Treće pitanje vezano je za rat protiv terorizma. Šta ustvari znači rat protiv terorizma? I šta je to terorizam? Četvrto pitanje tiče se korijena

---

*Izvodi iz govora održanog na Massachusetts Institute of Technology, Boston, 18. oktobar 2001.

zločina od 11. septembra. I, peto pitanje odnosi se na političke opcije koje imamo pred sobom u borbi protiv terorizma i u ophođenju sa situacijama koje su mu prethodile.

1. Šta se sada dešava?

Počnimo sa onim što se upravo sada dešava. Govorit ću o situaciji u Afganistanu. Pozivat ću se samo na neupitne izvore kao što je *New York Times* (smijeh u publici). Prema *New York Timesu*, 7-8 miliona Afganistanaca na rubu je gladi. To je bilo tačno za Afganistan prije 11. septembra. Oni su preživljavali na međunarodnoj pomoći. 16. septembra, izvještava *Times*, SAD su od Pakistana zahtijevale da obustavi kolone kamiona koje su prevozile hranu za civilno stanovništvo u Afganistanu. Koliko sam upoznat, nije bilo nikakve reakcije u SAD-u, pa ni u Evropi. Pratio sam javne radioservise svuda po Evropi slijedećeg dana. Nije bilo reakcije ni u SAD-u ni u Evropi, koliko ja znam, na poziv da se nametne izgladnjivanje miliona ljudi. Prijetnja vojnim napadima prisilila je humanitarne radnike na povlačenje. (...) Zemlja je živjela na pupčanoj vrpici, i mi smo je upravo presjekli, da citiram jednog humanitarnog radnika iz *New York Times Magazina*.(...)

Nakon prve sedmice napada *New York Times* na predzadnjoj strani u kolumni o nečemu trećem objavio je da će, prema proračunima UN-a, uskoro biti 7,5 miliona Afganistanaca koji će trebati koru hljeba i da predstoji samo nekoliko sedmica prije nego teška zima onemogućiti dostavu hrane u mnoge krajeve zemlje. No već sada, nastavlja *NYT*, zbog bombardovanja dostava hrane je upolovljena. Usputan komentar. Dakle zapadna civilizacija iščekuje smrt 3-4 miliona ljudi, ili tako nešto. Istoga dana, vođa zapadne civilizacije s prezirom je još jednom odbio ponuđene pregovore o predaji navodnoga cilja, Usame bin Ladina, i zahtjev za bilo kakve dokaze koji bi podržali zahtjev za totalnu kapitulaciju. Sve je to odbijeno. (...)

Tibi genocid

Mogli bismo nabrajati (...) ali sve to nam ukazuje, prije svega na to da se, izgleda, dešava neka vrsta tihog genocida. To nam u dobroj mjeri osvjetljava i kulturu elite u kojoj i sami participiramo. To nam kazuje, bez obzira šta se na kraju desilo, da su sačinjeni planovi i provedeni programi uz pretpostavku da oni mogu dovesti do smrti nekoliko miliona ljudi u nekoliko narednih sedmica (...) bez imalo razmišljanja. To je normalno ovdje i u dobrom dijelu Evrope. Ali ne i u ostatku svijeta, pa ni u čitavoj Evropi, npr. u Irskoj ili Škotskoj. (...)

2. Zašto je 11. septembar historijski događaj?

Zadržimo se sada na jednom apstraktnijem pitanju, zaboravljajući na čas da upravo pokušavamo ubiti 3-4 miliona ljudi, svakako ne talibana već njihovih žrtava. (...) Kao što sam kazao, mislim da je tačno da je 11. septembar historijski događaj. Nažalost ne zbog obima, o kome je svakako mučno i misliti, jer u tom smislu taj događaj i nije tako neobičan. (...) Međutim, on je historijski događaj jer se desila promjena. Promjena se desila u pravcu u kome je oružje usmjereno. To je novo. Radikalno novo. Pogledajmo historiju SAD-a.

Posljednji put teritorija SAD bila je napadnuta, ili pod prijetnjom napada, 1814. g., kada su Britanci spalili Washington. (...) Japanski napad na Pearl Harbor nije bio napad na nacionalnu teritoriju već na koloniju SAD-a koju su one na nimalo fin način otele od njihovih naroda. Ovaj put, međutim, napadnuta je nacionalna teritorija. Tokom ovih skoro 200 godina, mi smo, SAD, protjerali ili skoro istrijebili autohtono stanovništvo, dakle milione ljudi, osvojili pola Meksika, vršili upade po cijelom regionu, Karibima i Centralnoj Americi, a nekada i izvan područja, osvojili smo Havaje i Filipine, i usput ubili oko 100.000 Filipinaca. I uvijek se radilo o ubijanju nekoga drugoga. Bitke su se vodile negdje drugdje. Drugi su bili ubijani. Ne ovdje. Ne na nacionalnoj teritoriji.

U slučaju Evrope promjena je još dramatičnija jer je njena historija još krvavija od naše. Mi smo, u osnovi, rukavac Evrope. Stotinama godina Evropa je najnormalnije ubijala ljude svuda po svijetu. Tako su osvojili svijet. Nisu dijelili slatkiše djeci. Tokom tog perioda Evropa je proživjela stravične ratove, ali to su bile evropske ubice koji su ubijali jedni druge. Glavni sport u Evropi stotinama godina bilo je međusobno ubijanje. Jedini razlog zašto je to obustavljeno 1945. g. bilo je opće razumijevanje da će slijedeći put kada zaigraju tu igru biti kraj svijeta. To nije imalo nikakve veze sa demokratijom ili sličnim popularnim idejama. Mi i Evropljani razvili smo takva oružja da se igra morala okončati. A ona se dešavala stotinama godina. U 17. stoljeću najvjerovatnije oko 40% ukupne populacije Njemačke progutao je jedan (tridesetogodišnji) rat.

Ali tokom cijelog ovog krvavog perioda samo su Evropljani ubijali Evropljane ili druge narode. Kongo nije napao Belgiju, Indija nije napala Englesku, Alžir nije napao Francusku. To je uniformno. Postoje mali izuzeci, ali veoma mali(...) Ovo sada prva je promjena. Prvi je put da su puške usmjerene u drugom pravcu. I po mom mišljenju to je vjerovatno razlog zašto imamo tako različite reakcije na dvije strane Irskoga mora(...) Svijet izgleda veoma različito ovisno o tome da li držite bič ili ste stoljećima njime bičevani. Veoma različito. Dakle, ja mislim da su šok i iznenađenje u Evropi i njenim rukavcima, kao što je naš, sasvim razumljivi. To je historijski događaj, ali ne po obimu, već po nečemu drugome zbog čega ostatak svijeta(...) ili većina ostatka svijeta na to gleda drugačije. Ne nedostaje simpatija za žrtve zločina ili zaprepaštenosti zločinom, oni su posvuda prisutni, ali se na taj događaj gleda iz druge perspektive. Nešto što bismo mi možda trebali razumjeti.

3. Šta je rat protiv terorizma?

(...) U visokim krugovima rat protiv terorizma opisuje se kao borba protiv kuge, tumora koji šire barbari, 'opaki protivnici same

civilizacije'. To je osjećaj koji ja dijelim. Riječi koje citiram, međutim, stare su dvadeset godina. To su riječi predsjednika Regana i njegovog državnog sekretara. Regan i njegova administracija došli su na vlast prije 20 godina uz obećanje da će borba protiv međunarodnog terorizma biti okosnica naše vanjske politike(...)I bila je. Reganova administracija na tu je kugu odgovorila stvaranjem neviđene međunarodne terorističke mreže koja je izvela masivne zločine diljem svijeta (...) Ne želim nabrajati slučajeve, vi ste školovan svijet i vjerujem da ste o tome naučili u srednjoj školi (smijeh u publici).

Rat Reganovih SAD protiv Nikaragve

Spomenut ću, međutim, samo jedan slučaj koji uopće nije upitan, iako nije najekstremniji. A nije upitan zbog presuda najviših međunarodnih instanci: Međunarodnog suda pravde i Vijeća sigurnosti. (...) Ovo je i veoma relevantan slučaj jer, uz to što je neupitan, on nudi i presedan kako država koja se pridržava prava treba (...), ustvari jeste, odgovorila na međunarodni terorizam. Govorim o ratu Reganovih SAD protiv Nikaragve, koji je iza sebe ostavio desetine hiljada mrtvih ljudi i razrušenu zemlju, možda bez nade u oporavak.

Odgovor Nikaragve

Nikaragva je odgovorila. No, nije odgovorila postavljanjem bombi u Washingtonu. Nikaragvanci su SAD tužili Međunarodnom sudu pravde. Nisu imali problema pri sakupljanju dokaznog materijala. Svjetski sud uvažio je tužbu, presudio u korist Nikaragve, osudio "bespravnu upotrebu sile", što je drugi naziv za međunarodni terorizam, od strane SAD-a, naredio SAD-u da prekinu sa zločinom i plate ogromne ratne odštete. SAD su, svakako, s prezirom odbacile presudu i najavile da ubuduće neće uvažavati presude suda. Nikaragva se potom obratila Vijeću sigurnosti UN-a, koje je pripremilo rezoluciju koja je pozivala sve zemlje svijeta da poštuju međunarodno pravo. Nijedna država nije bila posebno spomenuta, ali su svi razumjeli.

SAD su stavile veto na rezoluciju, i tako postale jedina država koja je bila osuđena za međunarodni terorizam i koja je uložila veto na rezoluciju Vijeća sigurnosti kojom se države pozivaju na poštivanje međunarodnog prava. Nikaragva se tada obratila Generalnoj skupštini, gdje nema veta. Generalna skupština usvojila je sličnu rezoluciju s tri glasa protiv: SAD, Izrael i El Salvador. Slijedeće godine skupština je ponovo izglasala sličnu rezoluciju, sad uz dva glasa protiv poštivanja međunarodnog prava: SAD i Izrael. Od tog trenutka Nikaragva više nije mogla poduzeti ništa zakonsko. Isprobala je sve mjere. Od njih nema koristi u svijetu kojim vlada sila.

Ovaj slučaj nije kontroverzan, iako nije najekstremniji. Mnogo možemo naučiti o svojoj kulturi i društvu i onome što se sada dešava pitajući: Koliko znamo o svemu ovome? Koliko toga je na prvim stranama medija? Koliko o ovome učimo u školama? I ovo je bio samo početak. SAD su na presudu Svjetskoga suda i rezolucije UN-a odmah odgovorile eskalacijom sukoba, što su podržale obje američke stranke. Promijenjeni su i termini ratovanja. Po prvi puta izdane su zvanične naredbe(...) zvanične naredbe terorističkoj armiji da napadne ono što se zvalo “mekhim ciljevima”, što je oznaka za nebranjene civilne ciljeve (...) To su bile zvanične naredbe.

Kakva je bila reakcija?

Kakva je bila reakcija? Poznata. Tu je politiku lijevo orijentirana liberalna misao smatrala razumnom. Tako je Michael Kinsley, koji predstavlja ljevicu, u diskusijama napisao članak u kome je rekao da ne bismo trebali žuriti s kritikom ove politike kao što je to učinio Human Rights Watch. On veli da “razumna politika” mora proći test analize cijene i dobitka”, tj., citiram, analizu “količine krvi i mizerije koju će trebati prolići i podnijeti, i vjerovatnoću da će se na kraju pojaviti demokratija”. Svakako, demokratija po mjeri SAD-a (...) Obratimo pažnju da je aksiom da SAD, odnosno elita SAD-a, imaju pravo da provedu analizu i da provode planove koji prođu njihove

testove. U ovom slučaju plan je prošao test.(...) (Cijena po SAD bila je minimalna, ali je ekonomija Nikaragve bila uništena, mostovi porušeni, električne centrale oštećene, farme opustošene...)

Terorizam se isplati – terorizam nije oružje slabih

To je kultura u kojoj mi živimo i to otkriva nekoliko činjenica. Prva je da se terorizam isplati. On ne može ne uspjeti. Nasilje obično uspijeva. To je historija svijeta. Drugo, ozbiljna je analitička greška kazati, kao što se obično čini, da je terorizam oružje slabih. Kao i druga sredstva nasilja, i terorizam je prvenstveno oružje jakih. Ustvari, skoro uvijek. On se smatra oružjem slabih jer jaki također kontroliraju doktrinarni sistem i njihov teror se ne smatra terorom. To je gotovo univerzalno. Ne mogu se sjetiti historijskog izuzetka, čak i najveći zločinci i ubice tako vide historiju svijeta. Uzmite naciste. Oni nisu terorizirali okupiranu Evropu. Oni su samo štitili lokalno stanovništvo od partizana. Kao i u slučaju ostalih pokreta otpora bilo je terorizma. Nacisti su se borili protiv terorizma. Štaviše, SAD su se uglavnom slagale sa tim stavom. Nakon rata, Armija SAD-a detaljno je istraživala nacističke kontraterorističke operacije u Evropi. Moram kazati da su SAD i same prihvatile te operacije i da ih provode protiv istih ciljeva, pokreta otpora. Drugo, vojska je analitički izučavala i nacističke metode (...) i te metode koje su izradili oficiri Wehrmachta donesene su ovdje i ugrađene su u uputstva o borbi protiv pobunjenika, uputstva o kontrateroru, sukobu niskog intenziteta, kako se to obično zove, i kao takvi su u upotrebi. Dakle, nisu te metode koristili samo nacisti. Lideri zapadne civilizacije smatraju ih ispravnim stvarima, i zato ih i sami čine. Terorizam nije oružje slabih. To je oružje onih koji su protiv 'nas' bez obzira ko je taj 'nas'. Ako možete naći historijski izuzetak iz tog pravila, veoma sam zainteresiran da ga vidim.

Priroda naše kulture: Kako vidimo terorizam?

Interesantan pokazatelj prirode naše kulture, naše visoke kulture, jeste način na koji se sve ovo posmatra. Jedan od načina jeste gušenje svega toga, tako da rijetko ko ikad i čuje za to. A moć američke propagande i doktrine tako je jaka da se o tome jako malo zna i među samim žrtvama. Hoću kazati: kada o tome govorite sa Argentincima, morate ih podsjetiti na to. "O, ja, to se desilo. Mi smo to zaboravili." To se duboko potiskuje. Konsekvence monopola na nasilje mogu biti moćne u ideološkom i svakom drugom smislu.

Ideja da Nikaragva ima pravo da se brani

Da, jedan prosvjetljujući aspekt našeg stava prema terorizmu reakcija je na ideju da Nikaragva možda ima pravo da se brani. (...) Ideja da Nikaragva ima pravo da se brani smatrana je skandaloznom. Praktički ne postoji nijedan komentar u glavnim medijima koji bi indicirao da Nikaragva možda ima pravo da se brani. (...) Povremeno su se širile glasine o tome kako Nikaragvanci nabavljaju MIG-ove od Rusa. U takvim situacijama sove i jastrebovi bi se razišli. Jastrebovi bi kazali: "OK, bombardujmo ih!" Sove bi kazale: "Čekajte malo, hajde da vidimo je li to tačno. Ako su glasine tačne, onda ih bombardujmo jer predstavljaju prijetnju SAD-u." (...) Zašto bi Nikaragva nabavljala avione? Zbog razloga koje sam upravo spomenuo. SAD su u potpunosti kontrolirale njihov zračni prostor i koristile ga za pružanje instrukcija terorističkoj armiji kako bi mogla napadati 'mehke ciljeve' bez straha da će se isti moći braniti. Svi su znali da je to razlog. Oni nisu smjerali avione koristiti za bilo što drugo. Ali ideja da Nikaragvi treba dopustiti da brani svoj zračni prostor od napada supersile koja navodi terorističke snage u njihovim napadima na nebranjene ciljeve, to je u SAD-u smatrano uvredljivim, i to gotovo uniformno. Izuzeci su bili tako malobrojni da ih mogu pobrojati. Ne sugeriram da mi vjerujete. Provjerite. (...)

SAD i UK podržavaju napade Južne Afrike

Slične su se stvari dešavale i drugdje, naprimjer u Africi. Samo tokom Reganovih godina Južna Afrika je u napadima na susjedne države, u napadima koje su potpomogle SAD i Britanija, ubila oko milion i pol ljudi i napravila oko 60 milijardi dolara šteta. Mogli bismo navesti još sličnih primjera širom svijeta.

To je, dakle, bio prvi rat protiv terorizma za koje smo naveli tek nekoliko primjera. Trebamo li obraćati pažnju na to? (...) Spomenuo sam da je Nikaragva sada druga najsiromašnija zemlja na zapadnoj hemisferi. Koja je najsiromašnija zemlja? To je, svakako, Haiti, koji je slučajno žrtva najvećeg broja intervencija SAD u 20. stoljeću. Nikaragva je druga po broju američkih intervencija na svojoj teritoriji. Ona je druga najsiromašnija. Ustvari, ona se izmjenjuje sa Gvatemalom. One se svakih godinu-dvije izmjenjuju kao druga najsiromašnija zemlja zapadne hemisfere. One se također izmjenjuju kao najčešći ciljevi američke vojne intervencije. Trebali bismo misliti da je sve to slučajno, odnosno da to nema nikakve veze sa onim što se dešava u historiji. Možda.

Zemlja koja je najčešće kršila ljudska prava (na zapadnoj hemisferi) tokom devedesetih je Kolumbija. Ista zemlja bila je najveći primalac američke vojne pomoći u regionu, a 1999. g. zamijenila je Tursku kao najveći recipijent američkog naoružanja u svijetu, svakako isključujući Izrael i Egipat, koji su u posebnoj kategoriji. To mnogo govori o ratu protiv terorizma danas. (Autor detaljno govori o tome da je Turska dobivala američku vojnu pomoć iako su SAD bile svjesne da će oružje koje isporučuju biti iskorišteno za kršenje prava Kurda na istoku zemlje.)

*Antiteroristička koalicija koja uključuje**Alžir, Rusiju, Kinu i Indoneziju*

To je jako impresivno i to ima veze sa koalicijom koja je organizirana radi borbe protiv terorizma. Veoma je interesantno vidjeti

i na koji način se opisuje ta koalicija. Pogledajmo jutrošnje izdanje *Christian Science Monitora*. To je jedna dobra novina koja donosi vijesti o cijelom svijetu. Priča sa naslovnice govori o tome kako su ljudi u svijetu nekad mrzili, a sada počinju voljeti Ameriku zbog načina na koji vodi rat protiv terorizma. Glavni, i jedini ozbiljan primjer za to je Alžir. Ispostavlja se da je Alžir pun entuzijazma za rat protiv terorizma koji vode SAD. Osoba koja je napisala tekst ekspert je za Afriku. On mora znati da je Alžir jedna od najzločinačijih terorističkih država u svijetu, država koja je u posljednjih nekoliko godina počinila neizreciva teroristička akta protiv svoga naroda. Neko vrijeme to je skrivano dok o tome nije progovorio pripadnik alžirske armije koji je prebjegao u Francusku. O tome svi govore, pa i u Engleskoj i drugim zemljama. Ovdje, međutim, mi smo ponosni što jedna od najgorih terorističkih država u svijetu sada s entuzijazmom podržava rat SAD-a protiv terora(...) To bi trebalo pokazati kako smo postali popularni.

Ako pogledate koaliciju protiv terora koja je formirana, to će vam mnogo toga kazati. Vodeći je član koalicije Rusija, koja je presretna što sada SAD podržavaju njen krvavi teroristički rat u Čečeniji umjesto da ga povremeno kritikuju iz pozadine. Kina se oduševljeno pridružila. Sva je sretna što ima podršku za zločine koje čini u zapadnoj Kini protiv ljudi koje naziva muslimanskim secesionistima. Kako sam već rekao, Turska je sva sretna zbog rata protiv terorizma. Oni su eksperti. O Alžiru smo upravo govorili. Indonezija je oduševljena da ima još veću podršku za zločine u pokrajini Ačeh i drugdje. Možemo ispitati čitavu listu saveznika koja je impresivna. One imaju jednu zajedničku osobinu: sve one vodeće su terorističke države, a predvodi ih svjetski šampion terora.

Šta je terorizam?

(...) Da, postoje lahki odgovori na ovo pitanje. Postoji zvanična definicija. Možete je naći u pravilima službe Vojske SAD-a. U jednom od njih stoji da je teror sračunata upotreba nasilja ili prijetnje

nasiljem radi postizanja političkih ili vjerskih i ideoloških ciljeva putem zastrašivanja, prisile ili ulijevanja straha. To je terorizam. To je fer definicija. Mislim da je se može razumno prihvatiti. Problem je što je ne možete prihvatiti jer, ako je prihvatite, uslijedit će sve pogrešne konsekvence. Naprimjer, sve konsekvence koje sam upravo nabrajao. Postoji ozbiljan napor u UN-u da se razvije sveobuhvatan sporazum o terorizmu. Primijetili ste, međutim, da je Kofi Annan izjavio da treba prestati trošiti vrijeme na to i početi se boriti protiv njega.

Ali ima jedan problem. Ako koristite zvaničnu definiciju terorizma u tom sporazumu, dobit ćete potpuno pogrešne rezultate. Stoga to ne možete učiniti. Štaviše, stvari su još gore: ako pogledate definiciju rata niskog intenziteta, koji je zvanična politika SAD-a, naći ćete da je ona precizna parafraza onoga što sam upravo pročitao (definicije terorizma). Ustvari, konflikt niskog intenziteta je samo drugo ime za terorizam(...)

SAD i Izrael protiv rezolucije koja osuđuje terorizam

Postoje i neki drugi problemi. Neki od njih pojavili su se u decembru 1987. g. na vrhuncu prvog rata protiv terorizma(...) Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je rezoluciju protiv terorizma, kojom se najodlučnije osuđuje terorizam i kojom se pozivaju sve zemlje da se protiv njega bore na sve moguće načine. Rezolucija je usvojena gotovo jednoglasno. Jedna zemlja apstinirala je – Honduras. Dvije su glasale protiv, standardne dvije: SAD i Izrael. Zašto bi SAD i Izrael glasale protiv rezolucije kojom se najstrože osuđuje terorizam(...)? Postoji razlog. U toj dugoj rezoluciji ima jedan paragraf koji kaže da ništa u toj rezoluciji ne osporava pravo naroda koji se bori protiv rasističkih ili kolonijalističkih režima ili strane vojne okupacije da nastave svoj otpor uz pomoć drugih država u svom pravednom nastojanju. SAD i Izrael to ne mogu prihvatiti. To tada nisu mogli zbog Južne Afrike. J. Afrika bila je saveznik, tako se zvanično zvala. Postojala je teroristička snaga u Južnoj Africi, i zvala se Afrički nacionalni kongres. Oni su

zvanično bili teroristička snaga. Svakako, nismo mogli podržati akcije terorističke grupe u borbi protiv savezničkog rasističkog režima. To bi bilo nemoguće.

Postoji, također, i drugi problem: izraelske okupirane teritorije sada su već u svojoj 35. godini. Podržani od strane SAD-a u sprječavanju iznalaženja diplomatskog rješenja, već 30 godina Izraelci te teritorije još drže pod kontrolom. (...)A postojao je i drugi problem u to vrijeme. Izrael je pod okupacijom držao jug Libana, i protiv njega se tamo borila snaga koju su SAD nazivale terorističkom, Hizbullah, koji je uspio u protjerivanju Izraela iz Libana. A mi ne možemo dopustiti nikome da se bori protiv vojne okupacije koju mi podržavamo. Eto, stoga su SAD i Izrael morale glasati protiv rezolucije kojom se osuđuje terorizam. Već sam spomenuo da je glas SAD-a protiv nečega ustvari veto. No to je samo pola priče. SAD stavljaju veto i na historiju. Ni o jednom od ovih događaja nije pisano i nijedan od ovih događaja ne pojavljuje se u analizama terorizma. Ako pogledate znanstvene radove o terorizmu nećete naći ništa od onoga što sam spomenuo. Razlog je što su pogrešni ljudi držali puške. Morate pažljivo izraditi definicije i koncipirati istraživanje da biste došli do ispravnih zaključaka. U protivnom, to neće biti respektabilna znanost ili časno novinarstvo. Da, to su neki od problema koji kočće napore da se razvije sveobuhvatni sporazum protiv terorizma.

4. Koji su korijeni zločina od 11. septembra?

Pozabavimo se sada 4. pitanjem. Ovdje moramo napraviti razliku između dvije kategorije ljudi koje ne treba miješati. Jednu čine stvarni počinioци zločina, a druga su neka vrsta rezervoara, u najmanju ruku, simpatije, ponekad podrške koju oni nalaze čak i među ljudima koji su jasno protiv tih kriminalaca i njihovih djela. To su dvije različite kategorije.

Prva kategorija: Vjerovatni počinitelji

Kada su u pitanju počinitelji zločina, na neki način mi nismo stvarno sigurni. SAD ili ne mogu ili ne žele ponuditi dokaze, ikakve smislene dokaze. (...) *Wall Street Journal* citirao je nekog visokog zvaničnika SAD-a koji je rekao da to nije ni bitno da li postoje ikakvi dokazi jer bi to oni svakako učinili. Pa zašto se onda zamarati sa dokazima? Oni više ideološki nastrojeni mediji, poput *New York Timesa* i sličnih, na naslovnim su stranama iznosili tzv. dokaze(...) Recimo da su ti dokazi istiniti. Iznenaduje me, međutim, kako su oni slabi. Mislio sam da je moguće više dokaza prikupiti i bez obavještajnih službi (smijeh u publici). Ustvari, prisjetite se da se ovo događa nakon sedmica najintenzivnije istrage u historiji svih obavještajnih službi u zapadnom svijetu koje su radile prekovremeno u nastojanju da dođu do kakvih takvih dokaza. (...)Pretpostavimo da su svi ti dokazi tačni. Pretpostavimo da su počinioci došli iz radikalnih islamskih, ovdje često zvanih – fundamentalističkih mreža, u kojima Bin Ladinova mreža nesumnjivo predstavlja važan dio. Da li su oni stvarno bili uključeni ili ne, niko ne zna. To i nije toliko bitno.

Odakle dolaze?

Ono što je bitno jeste odakle dolaze ti ljudi? Niko o tome ne zna bolje od CIA-e, koja je pomogla da se organiziraju i koja ih je pazila dugo vremena. (...) (Autor govori o pomoći SAD-a afganistanskim mudžahidima u borbi protiv Rusa i o tome kako su se oni nakon progona Rusa iz Afganistana angažirali na drugim mjestima.)

Oni nam govore šta misle.

Oni nam govore šta misle. SAD žele utišati jedini slobodni tv-kanal u arapskom svijetu zato što objavljuje širok spektar mišljenja, od Powella do Usame bin Ladina. Tako se SAD sada pridružuju represivnim režimima arapskoga svijeta koji su taj tv-kanal pokušali zatvoriti. Međutim, vrijedi poslušati ono šta Bin Ladin ima da kaže. (...) Ono

što on govori veoma je konzistentno već dugo vremena. On nije jedini koji to govori, ali je najelokventniji. (...) Postoji mnogo razloga da se to što govori shvati ozbiljno. Njihov glavni neprijatelj je ono što oni nazivaju korumpiranim, tlačiteljskim, autoritarnim, brutalnim režimima arapskoga svijeta. Kada to govore, njih se s pažnjom sluša u regionu. Oni te režime žele zamijeniti pravim islamskim vladama, i to je ono gdje oni počinju gubiti podršku. Ali, dotle su narodi regiona uz njih. (...) Oni, također, žele braniti muslimane svuda po svijetu. Oni mrze Ruse kao otrov, ali onog trenutka kad su Rusi napustili Afganistan, oni su prestali izvoditi terorističke napade u Rusiji. (...) Oni se jesu našli u Čečeniji, ali oni tamo brane muslimane od ruske invazije. Isto je i sa drugim mjestima gdje su odlazili (zapadna Kina, Bosna, Kašmir, jugoistočna Azija, sjeverna Afrika). Sa njihove tačke gledišta, oni samo brane muslimane od nevjernika. Oni su veoma jasni po tom pitanju, i to je ono što cijelo vrijeme rade.

Zašto su se okrenuli protiv SAD-a?

To, opet, ima veze sa onim što oni nazivaju američkom invazijom Saudijske Arabije. Od 1990. g. SAD ima stalne vojne baze u S. Arabiji, koje su, sa njihove tačke gledišta, uporedive sa ruskom invazijom Afganistana, s tom razlikom da je S. Arabija mnogo važnija. Ona je dom najsvetijih mjesta u islamu. To je tačka u kojoj su oni svoje akcije usmjerili protiv SAD-a. Ako se sjećate, 1993. g. pokušali su dići u zrak Svjetski trgovinski centar. (...)

Druga kategorija: rezervoar podrške

Šta kazati o rezervoaru podrške? Nije teško naći odakle dolazi podrška. Jedna od dobrih stvari koja se desila nakon 11. septembra jeste da su neke novine počele o ovome govoriti. Koliko znam najozbiljniji u tom pristupu je *Wall Street Journal*, koji objavljuje ozbiljne izvještaje o tome zašto ljudi u regionu, iako mrze Bin Ladina i preziru sve što čini, ipak ga podržavaju na mnogo načina, dok ga neki smatraju čak

i savješću islama, kako jedan reče. Pazite, *Wall Street Journal* i ostali ne anketiraju javno mišljenje. Oni anketiraju svoje prijatelje: bankare, profesionalce, međunarodne pravnike, poslovne ljude vezane za SAD (...), ljude koje nalaze u McDonaldsovom restoranu, koji je tamo elegantan restoran, odjevene u američku odjeću. Oni ih anketiraju jer žele znati što oni misle. A njihova su mišljenja veoma eksplicitna i jasna, i u velikoj mjeri podudaraju se sa porukom Bin Ladina i drugih. Oni su jako ljuti na SAD zbog podrške koju pružaju autoritarnim i brutalnim režimima, zbog blokiranja svakog pomaka ka demokratiji, ekonomskom razvoju, zbog politike SAD-a koja uništava civilno društvo u Iraku i jača poziciju Saddama Husejna. Oni se sjećaju, iako se mi ne želimo sjećati, da su SAD i Britanija podržavale Saddama tokom svih njegovih najvećih zločina, uključujući bacanje gasova na Kurde. Bin Ladin to stalno ponavlja. Oni to znaju iako mi to ne bismo željeli. I svakako, ljuti su zbog podrške SAD-a izraelskoj vojnoj okupaciji, koja je brutalna. Ona traje već 35 godina. SAD tu okupaciju snažno podržavaju ekonomski, vojno i diplomatski. Oni to znaju, i oni to ne vole. Posebno kada to uporede sa politikom Sjedinjenih Država prema Iraku (...) Uredu, to su uglavnom ti razlozi. I kada Bin Ladin navodi te razloge, ljudi ih poznaju i podržavaju.

E, ali to nije način na koji bi ljudi ovdje željeli o tome misliti, u najmanju ruku ne oni liberalno obrazovani. Oni preferiraju slijedeću liniju argumentacije koju nalazite svuda po štampi. (...) U *New York Timesu* Ronald Steel, ozbiljni lijevo orijentirani liberalni intelektualac, pita se: "Zašto nas mrze?" Mislim da je to objavljeno isti dan kada i anketa *Wall Street Journala*. On odgovara: "Oni nas mrze jer mi promoviramo novi svjetski poredak kapitalizma, individualizma, sekularizma i demokratije, koja bi trebala biti normom svuda u svijetu." To su, eto, razlozi zašto nas mrze. Isti dan *Wall Street Journal* objavljuje rezultate svoje ankete u kojoj ti ljudi kažu 'vidite, mrzimo vas jer blokirate demokratiju, jer onemogućavate ekonomski razvoj, jer podržavate brutalne režime, terorističke režime.' Nekoliko dana

kasnije, ljevičar Anthony Lewis objašnjava da teroristi žele samo “apokaliptički nihilizam”, ništa više, i ništa što mi činimo nema veze. (...) Da, znate, takvo razmišljanje ima prednost jer je komforno. Ono vas čini da se osjećate dobro i da mislite kako ste fini. Ono nam omogućuje da izbjegnemo konsekvence naših postupaka. Međutim, takvo razmišljanje pati i od nekih manjkavosti. Jedna od njih je da se ono suprotstavlja svemu što znamo. Druga je što je to perfektan način da eskalirate krug nasilja. (...)

5. Koje su političke opcije pred nama?

Ima ih nekoliko. Jedna uska politička opcija od početka je bila poslušati radikale poput Pape (smijeh u auditoriju). Vatikan je od samog početka rekao: vidite, to je strašan teroristički zločin. U slučaju zločina vi pokušavate naći počinioca, izvedete ih pred lice pravde, i sudite im. Ne ubijate nevine civile. Naprimjer, da je neko opljačkao moju kuću i ja pretpostavljam da je lopov došao iz komšiluka preko ulice, ne bih otišao s puškom u komšiluk i ubijao sve redom. Tako se ne radi u slučaju zločina, bio on mali kao ovaj ili veliki kao teroristički rat SAD-a protiv Nikaragve. (...) Za to postoje brojni presedani. Ustvari, ja sam spomenuo presedan Nikaragva. (...) Svakako, oni nisu stigli nigdje jer su išli protiv supersile koja nije dopustila da se pravna procedura odvija svojim tokom. Ali da su SAD pokušale na isti način naći zločince, niko ih ne bi zaustavio. Naprotiv, svi bi aplaudirali. Postoje i brojni drugi presedani.

Bombe IRA-e u Londonu

Kada je IRA postavljala bombe po Londonu, što je jako ozbiljna stvar, Britanija je mogla – da ostavimo po strani izvodivost – (...) izabrati da razvali Boston, koji je izvor finansiranja IRA-e, i da, svakako, sa zemljom sravni zapadni Belfast. Pored toga što je to za Britaniju neizvodivo, to bi bilo i idiotski. Način na koji se obračunava sa takvim pojavama upravo je onaj kog su oni izabrali. Znate, nađete zločince,

izvedete ih pred sud i tražite razloge. Jer te stvari ne dolaze niotkuda i ni zbog čega. One dolaze odnekuda. (...) Postoje razlozi. I obično, ako pogledate razloge, vidjet ćete da su neki legitimni, i na njih treba odgovoriti, neovisno o zločinu. Na njih treba odgovoriti jer su legitimni. To je način da se postavite. I za to ima mnogo primjera.

Ali, postoje tu problemi. Jedan je što SAD ne priznaju jurisdikciju međunarodnih institucija. Dakle, ne može im se ni obratiti. SAD su odbacile jurisdikciju Svjetskoga suda. One su odbile da ratificiraju Međunarodni krivični sud. One su dovoljno jake da mogu ustanoviti novi sud ako žele, i ništa ih neće spriječiti u tome. Međutim, postoji problem sa bilo kojom vrstom suda – trebaju vam dokazi. Kada idete pred bilo koji sud, trebaju vam dokazi, a ne Toni Blair, koji će o tome govoriti na televiziji. A to je veoma teško. Ponekad ih je nemoguće naći.(...)

Pitanje kredibiliteta

A SAD ne žele podastrijeti dokaze jer žele djelovati bez dokaza. I to je suštinski dio reakcije. Primjetit ćete da SAD nisu tražile dozvolu Vijeća sigurnosti, koju su ovaj put mogle lahko dobiti, ne iz pravičnih razloga, već zato što su ostale stalne članice Vijeća sigurnosti također terorističke države. One bi time podržale svoj teror. Rusija ne bi uložila veto. Ona bi to voljela. Dakle, SAD su mogle dobiti ovlaštenje, ali nisu htjele. A nisu htjele zbog odavno ustanovljenog principa američke politike da mi imamo pravo djelovati jednostrano. (...) Nas ne interesiraju dokazi. Nas ne interesiraju pregovori. Nas ne zanimaju sporazumi. Mi smo najjači momci u okolici (...) i radimo šta hoćemo. Ovlaštenje je loša stvar i ono se mora izbjeći. (...) Vi morate potvrditi kredibilitet. To je važan faktor u mnogim politikama. To je bio zvanični razlog za rat na Balkanu, i najuvjerljiviji.

Ako želite znati šta znači kredibilitet, pitajte svog najomiljenijeg mafijaškog bossa. On će vam objasniti. To je isto i u međunarodnim odnosima. (...) I to ima smisla. I to obično uspijeva. Historičar koji

je o ovome najbolje pisao posljednjih godina je Charles Tilly u knjizi *Coersion, Capital, and European States*. On naglašava da je nasilje vodeći princip Evrope stotinama godina, a razlog tome je to što se isplati. To je vrlo razumno, znate. To gotovo uvijek prolazi. (...) Sve su to problemi s kojima se susrećete ako želite slijediti zakonske puteve. I, ako ih pokušate slijediti, otvarate neka veoma opasna vrata. Naprimjer, SAD traže od talibana izručenje Usame bin Ladina. Oni odgovaraju na način koji se na Zapadu smatra potpuno apsurdnim i neprihvatljivim, oni, dakle, kažu: "Uredu, ali dajte nam prvo dokaze!" Na Zapadu to smatraju nedopustivim. To je dokaz kriminaliteta. Kako mogu tražiti dokaze!? Hoću reći, ako bi neko od nas zatražio da izručimo nekoga, mi bismo to uradili već sutra. Ne bismo tražili nikakve dokaze!? (smijeh). (...) (Autor navodi slučajeve neizručenja ljudi iz SAD-a za koje zemlje koje ih traže imaju sve dokaze da su kriminalci. Potom govori o mogućim pravicima djelovanja u Afganistanu koji se svode na to da se SAD i Rusija, kao zemlje koje su Afganistan dovele u sadašnje stanje, ne miješaju, a da pitanje oporavka u svoje ruke uzmu sami Afganistanci uz pomoć UN-a ili neke druge organizacije.)

Jednostavan način da smanjimo teror

Mi, svakako, želimo smanjiti nivo terora, i sigurno ga ne želimo uvećati. Postoji jedan lahak način da se to učini, i zato se o njemu nikad ne diskutira. Jednostavno, prestanite učestvovati u njemu. To bi automatski enormno reduciralo nivo terora. Ali o tome ne možete diskutirati. Ali naše je da učinimo da postane moguće o tome diskutirati. To je jedan lahak način da umanjimo nivo terora.

Potom, moramo ponovno promisliti neke od politika po kojima smo organizirali i trenirali terorističke armije, a Afganistan nije jedini primjer. To ima posljedice, i mi sada gledamo neke od njih. 11. septembar je jedna od njih. Razmislimo o tome.

Razmislimo ponovo i o politikama koje stvaraju rezervoar podrške. Upravo ono o čemu govore bankari, pravnici i drugi u mjestima kao

što je Saudijska Arabija. Na ulici je gorčine i jada još više, kao što možete zamisliti. A to promišljanje moguće je, jer, znate, te politike nisu uklesane u kamen.

Konačno, postoje prilike. Teško je u posljednjih nekoliko sedmica naći zrake svjetlosti, ali jedna od njih je veća otvorenost. Sada se diskutira o mnogim pitanjima, pa čak i u elitnim krugovima, a sigurno u široj javnosti, o kojima se nije diskutiralo prije nekoliko sedmica. To su dramatične promjene. Jer, znate, ako novine poput *USA Todaya* mogu objaviti dobar, ozbiljan članak o životu u pojasu Gaze (...), to znači da se desila promjena. Stvari koje sam spominjao iz *Wall Street Journala* promjena su. U široj javnosti mnogo je sada više spremnosti da se misli o pitanjima koja su dugo gurana pod tepih. Postoje, dakle, prilike, i njih treba iskoristiti. Trebaju ih iskoristiti makar oni koji za cilj imaju smanjenje nivoa nasilja i terora, uključujući i potencijalne prijetnje koje su ekstremne i koje mogu učiniti da 11. septembar postane nebitan.

Hvala!

Izbor i prijevod: Ahmet Alibašić